

רשומות

הצעות חוק

6 בדצמבר 1995

2456

י"ג בכסלו התשנ"ו

עמוד

260 ..... חוק הסכמים לנשיאת עוברים (אישור הסכם ומעמד היילוד), התשנ"ו-1995

תיקונים עקיפים:

חוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה-1965

חוק בית המשפט לעניני משפחה, התשנ"ה-1995

מתפרסמת בזה הצעת חוק מטעם הממשלה:

מבא

החל מראשית שנות השמונים החלו בישראל לטפל בבעיות פוריות בדרך של הפריה חוץ-גופית באמצעות טכנולוגיות מתקדמות.

טכנולוגיות אלה מאפשרות להביא ילדים לעולם בין היתר בדרך של "פונדקאות", דהיינו - בעזרת אישה (אם נושאת) המוכנה להתעבר ולשאת ברהמה הריון עבור בני זוג ממתען גנטי של בני הזוג או לפחות של אחד מהם (הורים מזמינים), ועם הלידה היא מוסרת להם את התינוק. ההערכה היא שברחבי העולם המערבי נולדו בדרך זו כמה מאות ילדים ב-15 השנים האחרונות.

תקנות בריאות העם (הפריה חוץ-גופית), התשמ"ז-1987, שהותקנו מכוח פקודת בריאות העם, 1940, אוסרות למעשה על ביצועו של הסכם לנשיאת עוברים בישראל. בעקבות ספקות שהתעוררו באשר לחוקיותן וסבירותן של התקנות, ובמגמה לבחון את סוגיית ה"פונדקאות", על כל היבטיה, מונתה ביוני 1991 על ידי שר המשפטים ושר הבריאות ועדה ציבורית-מקצועית בראשותו של שופט בית המשפט המחוזי בדימוס, שאול אלוני.

הועדה הגישה את המלצותיה ביולי 1994, ועיקרן היה שיש להסדיר את סוגיית ההסכמים לנשיאת עוברים בחקיקה אשר תתיר עריכת הסכמים כאלה באופן מבוקר.

בעקבות עתירה לבג"ץ שהוגשה על ידי כמה זוגות שביקשו להתקשר בהסכמים לנשיאת עוברים קבע בית המשפט הגבוה לעדק ביום 17 ביולי 1995, בהסכמת המדינה, כי התקנות האמורות יתבטלו ביום 1 בינואר 1996, וכי עד לביטולן תקודם החקיקה הראשית בסוגיה זו (בג"ץ 5087/94 זברו ואח' נ' שר הבריאות ואח').

החוק המוצע בזה בא להתיר הסכמים לנשיאת עוברים בסייגים שונים ובצורה מבוקרת.

**חוק הסכמים לנשיאת עוברים (אישור ההסכם ומעמד היילוד),
התשנ"ו-1995**

פרק א': פרשנות

- 1. בפרק זה – הגדרות**
- "אם נושאת" – אשה הנושאת הריון עבור הורים מזמינים;
- "הורים מזמינים" – איש ואשה שהם בני זוג, המתקשרים עם אם נושאת לשם הולדת ילד;
- "הסכם לנשיאת עוברים" – הסכם בין הורים מזמינים לבין אם נושאת, לפיו מסכימה האם הנושאת להתעבר ולשאת הריון עבור הורים מזמינים;
- "מחלקה מוכרת" – מחלקה בבית חולים, או מרפאה, שהכיר בהן המנהל הכללי של משרד הבריאות, בהודעה ברשומות ובתנאים שקבע, לצורך ביצוע פעולות רפואיות הקשורות בהפריה חוץ-גופית;
- "קרובת משפחה" – אם, בת, נכדה, אחות, דודה וכתידוד או בת-ידודה, למעט קרבת משפחה בדרך של אימוץ;
- "ועדת אישורים" – ועדה שמינה שר הבריאות לפי סעיף 3;
- "פקיד סעד" – עובד סוציאלי ששר העבודה והרווחה הסמיכו להיות פקיד סעד לענין חוק זה;
- "יחסי הורות" – מערכת הובות, זכויות וסמכויות הקיימת בין הורה לילדו לפי כל דין;
- "ילד" – ילד שנולד לאם נושאת כתוצאה מביצוע הסכם לנשיאת עוברים;
- "בית משפט" – בית משפט לענייני משפחה; ועד לכינונו – בית משפט מחוזי;
- "צו הורות" – צו בדבר אפטרופסות של הורים מזמינים על ילד.

פרק ב': אישור הסכם לנשיאת עוברים

- 2. הפריה חוץ-גופית שמטרתה לעבר אם נושאת עבור הורים מזמינים לא תבוצע אלא בהתקיים כל אלה:**
- (1) נערך הסכם בכתב, בין אם נושאת להורים מזמינים, אשר אושר על-ידי ועדת אישורים בהתאם להוראות חוק זה;
- (2) הצדדים להסכם הם בגירים תושבי ישראל;

ד ב ר י ה ס ב ר

עוברים. התנאים כוללים דרישה שכל הצדדים להסדר יהיו תושבי ישראל כדי למנוע "יבוא" נשים והיווצרות תיירות מיוחדת למטרה זו.

פרק א': הגדרות

סעיף 1 זהו סעיף ההגדרות של החוק.

פרק ב': אישור הסכם לנשיאת עוברים

סעיף 2 סעיף זה קובע את התנאים לביצוע הפריה חוץ-גופית לשם מימוש הסכם לנשיאת

(3) האם הנושאת -

(1) אינה נשואה;

(2) אינה קרובת משפחה של אחד מן ההורים המזמינים;

גרסה א'

(4) הזרע או הביצית המשמשים להפריה החוץ-גופית הם של אחד ההורים המזמינים, ובלבד שהביצית אינה של האם הנושאת;

גרסה ב'

(4) הזרע המשמש להפריה החוץ-גופית הוא של האב המזמין, והביצית אינה של האם הנושאת;

(5) האם הנושאת היא בת דתה של האם המזמינה.

3. (א) שר הבריאות ימנה ועדת אישורים בת שבעה חברים שהרכבה: ועדת אישורים

(1) שני רופאים בעלי תואר מומחה ביולוד ובגיניקולוגיה;

(2) רופא בעל תואר מומחה ברפואה פנימית;

(3) פסיכולוג קליני;

(4) עובד סוציאלי;

(5) נציג ציבור שהוא משפטן;

(6) איש דת, לפי הענין.

(ב) העובד הסוציאלי יתמנה בהתייעצות עם שר העבודה והרווחה; נציג הציבור שהוא משפטן יתמנה בהתייעצות עם שר המשפטים, ואיש הדת יתמנה בהתייעצות עם השר לעניני דתות; בהרכב הוועדה יהיה ייצוג של שלושה חברים לבני כל אחד מהמינים.

(ג) שר הבריאות ימנה את יושב ראש הוועדה מבין הרופאים החברים בה.

4. (א) בקשה לאשר הסכם לנשיאת עוברים תוגש לוועדת האישורים בצירוף מסמכים בקשה לאישור הסכם אלה:

(1) הצעה להסכם לנשיאת עוברים;

(2) חוות דעת רפואית כי קיימת הוריה רפואית בדבר אי-היכולת של האם המזמינה להתעבר ולשאת הריון, או כי הריון עלול לסכן משמעותית את בריאותה;

דברי הסבר

סעיף 4 מוצע כאן להתיר הסכם לנשיאת עוברים רק כאשר קיימת הוריה רפואית ברורה, כי האם המזמינה אינה יכולה להרות או לשאת הריון, או כי הריון עלול לסכן משמעותית את בריאותה, ולאחר שנמצא, על פי חוות דעת מקצועיות, כי הצדדים מתאימים מבחינה רפואית ופסיכולוגית לתהליך הנרדן.

סעיף 3 בהתאם להמלצות ועדת אלוני מוקמת ועדה רב-תחומית שתפקידה לבחון, כי הצדדים להסכם עשו אותו מתוך רצון חופשי ומתוך הבנת החובות והזכויות המשפטיות הנובעות ממנו והסיכונים שהם נוטלים על עצמם, וכי הצדדים מתאימים לביצוע הסכם של נשיאת עוברים. הרכב הוועדה נועד להבטיח בחינה מקיפה של כל ההיבטים הרלבנטיים לענין אישור הסכם לנשיאת עוברים.

(3) חוות דעת רפואית בדבר התאמה לתהליך של כל אחד מהצדדים להסכם;

(4) הערכה פסיכולוגית בדבר התאמה לתהליך של כל אחד מהצדדים להסכם;

(5) אישור של פסיכולוג או עובד סוציאלי כי ההורים המזומנים קיבלו ייעוץ מקצועי מתאים וכי בחנו את כל אפשרויות ההורות האחרות.

(ב) ועדת האישורים תבחן את המסמכים שהוגשו לה לפי סעיף קטן (א) ותשמע את כל הצדדים להסכם. כן רשאית היא לדרוש מהצדדים כל חומר נוסף ולשמע כל אדם אחר, כפי שתראה לנכון.

5. (א) נוכחה ועדת האישורים כי התקיימו כל התנאים המנויים בסעיף 2 רשאית היא, לאחר ששקלה את מכלול הנתונים העולים מחוות הדעת, המסמכים והדברים שהושמעו בפניה, לאשר את ההסכם לנשיאת עוברים, או לאשרו בתנאים, אם שוכנעה כי:

(1) כל הצדדים עשו את ההסכם לנשיאת עוברים בהסכמה ומרצון חופשי ובהבינם את משמעותו ותוצאותיו;

(2) לא קיים חשש לפגיעה בבריאות האם הנושאת או בשלום הילד שייוולד;

(3) לא נכללו בהסכם לנשיאת עוברים תנאים הפוגעים או המקפחים את זכויות הילד שייוולד או את זכויות אחד מהצדדים.

(ב) אישרה ועדת האישורים הסכם לנשיאת עוברים, יחתמו עליו הצדדים בפניה, כל שינוי בהסכם טעון אישור הוועדה.

(ג) כל עוד לא הושגה הביצית המופרית באם הנושאת בהתאם להסכם רשאית הוועדה לשוב ולדרון באישור שנתנה אם הל שינוי מהותי בעובדות, בנסיבות או בתנאים ששימשו יסוד להחלטתה.

6. ועדת האישורים רשאית לאשר תנאים בהסכם בדבר תשלומים חודשיים לאם הנושאת לכיסוי הוצאות ממשיות, הכרוכות בביצוע ההסכם, ולפיצוי על ביטול זמן, סבל, אובדן הכנסה או הפסד זמני של כושר השתכרות, או כל פיצוי סביר אחר.

תנאים לאישור הסכם

תשלומים

דברי הסבר

סעיף 6 ככמה מרינות נאסרו פעולות מסחריות בקשר להסכמים לנשיאת עוברים, ובאחריות קבעו בתי המשפט כי הסכמים מסחריים יש בהם משום "סחר כילדים", ועליכן הם נוגדים את תקנת הציבור. כמו כן קיים סיכון ממשי שהתשלום יהווה פיתוי שעלול להביא לניצול.

עם זאת, מוצע כי ועדת האישורים תהיה רשאית לאשר תשלום לאם הנושאת בגין הוצאות ממשיות ופיצוי בעד ביטול זמן, סבל, אובדן הכנסה או הפסד זמני של כושר השתכרות, או כל פיצוי סביר אחר. תשלום שלא באישור הוועדה ייאסר (סעיף 18).

סעיף 5 בבואה לאשר את ההסכם, על ועדת האישורים לבחון כל מקרה לגופו. משנוכח חה ועדת האישורים, לאחר בחינת חוות הדעת שהוגשו לה והדברים שהושמעו בפניה, כי נתקיימו כל התנאים הקבועים בסעיף 2 לחוק, וכי כל הצדדים להסכם בשלים לעשותו, רשאית היא לאשר את ההסכם או לאשרו בתנאים.

כל עוד לא הושגה הביצית המופרית באם הנושאת מותיר החוק לוועדה פתח לשוב ולדרון באישור שניתן על ידיה, ובתנאי שחל שינוי מהותי בעובדות, בנסיבות או בתנאים ששימשו יסוד להחלטתה.

7. לא תבוצע הפרייה חוץ-גופית והשתלת הביצית המופרית אלא לאחר שההסכם מחלקה מוכרת לנשיאת עוברים אושר כאמור והביצוע נעשה במחלקה מוכרת.

פרק ג': מעמד הילד

8. פרק זה יחול על הריון ולידת ילד שנולד על-פי הסכם לנשיאת עוברים שאושר בתאם להוראות פרק ב'.
9. (א) הורים מזמינים ואם נושאת יודיעו לפקיד סעד על מקום הלידה ועל תאריך הלידה המשוער לפחות ארבעה חודשים קודם לכן; ההודעה תכלול פרטים שייקבעו בתקנות.
- (ב) מיד עם הלידה ולא יאוחר מעשרים וארבע שעות לאחר מכן יודיעו ההורים המזמינים לפקיד סעד על לידת הילד.
10. (א) עם לידתו יהיה הילד במשמורת ההורים המזמינים.
- (ב) פקיד סעד יהיה אפוטרופוס זמני על הילד משעת לידתו ועד מתן צו הורות או עד למתן צו אחר הקובע את מעמדו של הילד.
- (ג) מסירת הילד למשמורת ההורים המזמינים תהיה בנוכחות פקיד הסעד ובסמוך לאחר הלידה ככל שניתן.
11. (א) תוך שבעה ימים מיום לידת הילד יגישו ההורים המזמינים בקשה למתן צו הורות; לא הגישו ההורים המזמינים בקשה כאמור, תוגש הבקשה על-ידי פקיד הסעד באמצעות נציג היועץ המשפטי לממשלה.

דברי הסבר

פקיד הסעד כאפוטרופוס זמני לילד לתקופה שמיזם הלידה ועד למתן צו הורות או צו אחר של בית המשפט בדבר מעמד הילד. המטרה היא שפקיד הסעד, בהיותו גורם מקצועי מוסמך ונייטרלי, יקבע בכל ענין הדרוש לטיפול בילד מקום שמתעוררים חילוקי דעות או בעיות אחרות בתקופה זו.

כדי שפקיד הסעד יוכל לבצע את תפקידיו אלה, מוצע כי תימסר לו הודעה על מקום הלידה ועל תאריך הלידה המשוער, וכן על לידת הילד לאחר הלידה.

סעיף 11 במטרה למנוע חילוקי דעות עתידיים והתדיינות בין האם הנושאת להורים המזמינים ובמטרה להבטיח את מעמד הילד ויחסיו עם הוריו, מוצע כי בית המשפט יתן צו הורות לפיו הילד הינו ילדם לכל דבר וענין של ההורים המזמינים, אלא אם כן הרבר נוגד את טובת הילד.

במקרה שבו לא הוגשה בקשה למתן צו הורות על ידי ההורים המזמינים, תוגש הבקשה לבית המשפט על ידי פקיד סעד באמצעות נציג היועץ המשפטי לממשלה.

סעיף 7 כדי להבטיח כי ההפרייה החוץ-גופית והשתלת הביצית המופרית ייעשו במיזם-נות המקצועית הנדרשת, מוצע לקבוע כי פעולות אלה ייעשו רק במחלקה בבית חולים או במרפאה שהוכרה לכך על ידי מנכ"ל משרד הבריאות, ובתנאים שקבע.

פרק ג': מעמד הילד

פרק זה מסדיר את מעמדו של ילד אשר נולד על-פי הסכם לנשיאת עוברים.

סעיף 8 סעיף זה מבהיר כי ההליך החוקי של קביעת מעמד הילד על-ידי בית המשפט מתייחס רק לילד שנולד על-פי הסכם לנשיאת עוברים שאושר בהתאם לפרק ב' לחוק.

סעיפים 9 ו-10 על מנת להבטיח קיום ההסכם לנשיאת עוברים ולמנוע חיכוכים בין הצדדים, אם ייווצרו כאלו, מטיל החוק על פקיד הסעד שני תפקידים, האחד – מסירת הילד לידי ההורים המזמינים תיעשה בנוכחותו, השני – מינויו בחוק של

- (ב) בית המשפט יתן צו הורות אלא אם כן נוכח, על-פי תסקיר פקיד סעד, כי הדבר נוגד את טובת הילד; נוכח בית המשפט כאמור, יתן צו לפי סעיף 14.
12. (א) עם מתן צו הורות תהיה בידי ההורים המזמינים האפוטרופסות הבלעדית על הילד והוא יהיה ילדם לכל דבר ועניין.
- (ב) אין בצו הורות כדי לפגוע בדיני איסור והיתר לענייני נישואין וגירושין.
13. (א) ביקשה אם נושאת לחזור בה מהסכם לנשיאת עוברים לא יאשר זאת בית המשפט אלא אם כן נוכח, על-פי תסקיר פקיד סעד, כי חל שינוי בנסיבות שיש בו כדי להצדיק חזרתה של האם הנושאת מהסכמתה וכי אין בכך כדי לפגוע בטובת הילד.
- (ב) לאחר מתן צו הורות לא יאשר בית המשפט חזרה מהסכם לנשיאת עוברים כאמור.
- (ג) התיר בית המשפט חזרה אם נושאת מהסכם לנשיאת עוברים, יקבע בצו את מעמד האם הנושאת כאפוטרופא על הילד ויחולו ביניהם יחסי הורות; כן רשאי בית המשפט לקבוע הוראות בדבר מעמד הילד ויחסיו עם ההורים המזמינים או אחד מהם.
14. (א) לא נתן בית המשפט צו הורות לפי סעיף 10(ב) וביקשה אם נושאת את האפוטרופסות על הילד, יתן בית המשפט צו כמבוקש, אלא אם כן נוכח, על-פי תסקיר פקיד סעד, כי הדבר נוגד את טובת הילד; כן יקבע בצו הוראות בדבר מעמד הילד, לרבות הוראות בדבר יחסיו עם ההורים המזמינים או אחד מהם.
- (ב) לא נתן בית המשפט צו הורות לפי סעיף 10(ב) והאם הנושאת לא ביקשה כי תוענק לה האפוטרופסות על הילד, או נוכח בית המשפט כי צו לפי סעיף קטן (א) נוגד את טובת הילד, רשאי הוא לקבוע בצו כל הוראה אחרת בדבר מעמד הילד כפי שימצא לנכון בנסיבות הענין.
15. נתן בית המשפט צו לפי סעיפים 13 או 14 רשאי הוא לקבוע תשלום החזר הוצאות לכל אחד מהצדדים להסכם לנשיאת עוברים.

דברי הסבר

- סעיף 12 כוונת הצדדים להסכם לנשיאת עוברים היא כי ההורים המזמינים יהיו הוריו של הילד. על כן נקבע בהצעת החוק, כי עם מתן צו ההורות יהיה הילד ילדם לכל דבר ועניין של ההורים המזמינים. אולם בדומה לצו אימוץ צו הורות אינו פוגע בדיני איסור והיתר לענייני נישואין וגירושין.
- סעיף 13 הכלל הוא כי הסכם לנשיאת עוברים יבוצע כפי שאושר. אולם יתכן שינוי בנסיבות לאחר ההתעברות שיש בו כדי להצדיק חזרה אם נושאת מהסכמתה. בנסיבות כאלה יהיה רשאי בית המשפט, לבקשת האם הנושאת, להתיר לה לחזור בה מההסכם בתנאי שלא יהיה בכך כדי לפגוע בטובת הילד.
- מתן האפשרות בנסיבות כאמור לאם הנושאת לחזור בה מההסכם מוגבלת רק עד מתן צו הורות. התיר בית המשפט חזרה האם הנושאת מההסכם, יקבע בית
- סעיף 14 לא נעתר בית המשפט לבקשה למתן צו הורות להורים המזמינים, תהיה לאם הנושאת זכות קרימה להיות הורה לילד, וכי בית המשפט יקבע את היחסים בין הילד להורים המזמינים או אחד מהם. אם בית המשפט החליט שלא להעניק צו הורות להורים המזמינים ולא להעניק אפוטרופסות לאם הנושאת, רשאי הוא לקבוע הוראות בדבר מעמד הילד.
- סעיף 15 במקרים האמורים, בהם לא ניתן צו הורות להורים המזמינים, בסמכותו של בית המשפט לקבוע החזר הוצאות.

16. (א) צו לפי סעיפים 11, 13 או 14 יירשם בפנקס שינוהל בידי רשם שימנה לכך שר רישום בפנקס המשפטים.

(ב) פרטי הרישום וצורתו ייקבעו בתקנות שיתקין שר המשפטים.

(ג) הוראות סעיף 30 לחוק אימוץ ילדים, התשמ"א-1981, יחולו לענין זה בשינויים המחויבים.

17. דיון לפי חוק זה יהיה בדלתיים סגורות זולת אם ראה בית המשפט לקיימו בפומבי; סודיות הדיון אולם רשאי בית המשפט להרשות לאדם או לסוגי בני אדם להיות נוכחים בשעת הדיון, כולו או מקצתו.

פרק ד': הוראות שונות

18. (א) המבצע פעולה רפואית של הפריה או השתלת ביצית מופרית שמטרתה התעברות אם נושאת על מנת למסור את הילד שיוולד לאדם אחר שלא לפי חוק זה, או המבצע פעולה רפואית בקשר עם ביצוע הסכם לנשיאת עוברים שלא אושר בידי ועדת האישורים או בניגוד לתנאים שקבעה, דינו - מאסר שנה אחת.

(ב) צד להסכם לנשיאת עוברים המציע, נותן, מבקש או מקבל תמורה בכסף או בשווה כסף בקשר עם ביצוע הסכם לנשיאת עוברים שלא באישור ועדת האישורים, דינו - מאסר שנה אחת.

(ג) המפרסם ללא רשות בית משפט, שמם, זהותם או כל דבר אחר העשוי להביא לזיהויים של אם נושאת, הורים מזמינים או ילד, או תוכנם של הסכם לנשיאת עוברים או מסמכים שהוגשו לבית משפט בעניינים אלה, דינו - מאסר שנה אחת.

(ד) המוסר או המקבל ילד שלא בנוכחות פקיד סעד או שלא על-פי צו של בית משפט לפי חוק זה, דינו - מאסר שנה.

19. (א) שר הבריאות ממונה על ביצוע פרק ב' והוא רשאי להתקין תקנות לביצועו. ביצוע, תקנות ומינוי פקיד סעד
(ב) שר העבודה והרווחה ממונה על ביצוע פרק ג' והוא רשאי, בהתייעצות עם שר המשפטים, להתקין תקנות לביצועו.

דברי הסבר

סעיפים 16 ו-17 יירשמו בפנקס המיועד לכך בהתאם לתקנות שר המשפטים. בדומה לאימוץ, רק לאנשים שהוסמכו לכך בחוק תהיה זכות עיון בפנקס. על-מנת שלא לפגוע בצדדים להסכם ובילד קובעת ההצעה כי הדיון בבית המשפט יהיה בדלתיים סגורות.

סעיף 19 שר הבריאות ושר העבודה והרווחה ממונים על ביצועו של חוק זה, כל שר על הפרק שבתחום אחריות משרדו.

פרק ד': הוראות שונות

סעיף 18 סעיף זה קובע עונשים על ביצוע פעולה רפואית לשם ביצועו של הסכם לנשיאת

(ג) שר העבודה והרווחה יסמיך לענין חוק זה פקיד סעד ראשי ופקידי סעד אשר יפעלו לפי הנחיות פקיד הסעד הראשי, בדרך כלל או לענין מסוים.

20. בחוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה-1965,¹ אחרי סעיף 20 יבוא:
"רישום ילד
על-פי הסכם
לנשיאת עוברים
- תיקון חוק
מרשם האוכלוסין
21. בחוק בית המשפט לעניני משפחה, התשנ"ה-1995,² בסעיף 1, אחרי פסקה (ט6) יבוא:
"י) חוק הסכמים לנשיאת עוברים (אישור ההסכם ומעמד היילוד), התשנ"ו-1995."
- תיקון חוק
בית המשפט
לעניני משפחה

דברי הסבר

סעיף 20 נקבע תיקון לחוק מירשם האוכלוסין לפיו יירשמו במירשם פרטי הרישום שנקבעו בעו שניתן על-ידי בית המשפט לפי חוק זה בדבר מעמד היילד.

סעיף 21 נקבע תיקון לחוק בית המשפט לעניני משפחה לפיו בית המשפט המוסמך לענין חוק זה, ובמקומות שבהם טרם הוקם בית משפט לעניני משפחה – בית משפט מחוזי.

¹ ס"ח התשכ"ה, עמ' 270.
² ס"ח התשנ"ה, עמ' 395.